

BODA József
Bosznia-Hercegovina XIX-XX. századi rendvédelmi
szervezeteinek történelme dióhéjban

(doi: 10.31626/HU-EISSN2530094X.IITOM.45-68p)

Bosznia-Hercegovina Európa kulturálisan egyedülálló területe, mivel lakosságát négy valláshoz tartozó nép, a római katolikusok, a muszlimok, az ortodox keresztények és a zsidók alkotják. Bosznia-Hercegovina a túlnyomóan keresztény Európa egyik olyan országa, amelynek a területén muszlimoknak is (bosnyákoknak)¹ otthont ad.

A balkáni ország keskeny folyosóval rendelkezik az Adriai-tengerre. Szárazföldön Horvátországgal, Szerbiával és Montenegróval határos. Az ország nagy részét hegyvidék borítja. Északi és részben déli részei azonban alföldi jellegűek. Területének majdnem felét lombhullató- és tűlevelű erdők borítják. Területe 51 129 km², népessége 4 025 000 fő, fővárosa Szarajevó, hivatalos nyelvek a bosnyák, a horvát és a szerb, vallások: szunnita mohamedán 40%, ortodox 31%, római katolikus 15%, evangélikus 4%, egyéb 10%.

Boszniát már az újkőkorban lakták illír törzsek. Az i.e. IV-III. századi kelta vándorlás az illír törzsek egy részét elűzte, de kelta-illír keveredés is történt. Az illírek és a rómaiak közti harcok i.e. 229-ben kezdődtek, de Róma csak i.sz. 9-re szállta meg az egész régiót. Amikor bekövetkezett a Római Birodalom kettészakadása 337 és 395 között, Dalmatia és Pannonia a Nyugatrómai Birodalom része lett. A VII. században Bizánc, majd ugyanebben a században a jelenlegi Ukrajna területéről érkező szlávok hódították meg a térséget.²

A XII. században Magyarország megszerezte a mai ország északi területeit. *II. (Vak) Béla* 1138-ban Ráma néven a Magyar Királyság területei közé sorolta Boszniát, ám 1160-ban Bizánc elcsatolta ezeket a területeket, de Bosznia továbbra is magyar befolyás alatt marad. Az első bosnyák állam 1154-ben alakul meg, *Borić bán* vezetésével.³

Az első nevezetes bosnyák uralkodó *Kulin bán* volt, közel három évtizeden át békét és stabilitást hozott, megerősítette az ország gazdaságát Raguzával és Velencével kötött szerződés-

sekkel. A déli területeken továbbra is kis, független vazallus hercegségek működtek. Bosznia fénykorát Kotromanić TVRTKO irányítása alatt élte, aki egy viszonylagosan független államot volt képes itt létrehozni, amely később Dalmáciára és Horvátországra is kiterjesztette hatalmát.⁴

A XV. században a török nyomás miatt a bosnyák állam széthullott, a magyarok végvárrendszer kiépítésébe kezdtek Boszniában, amely azonban végül is már nem szolgálhatta a védekezést. Legismertebb csata a térségben a jajcai vár eleste. 1482-re Bosznia-Hercegovina teljes területe oszmán kézre került.

A törökök példátlan módon úgy tették a Török Birodalom integráns részévé Boszniát, hogy megőrizhette nevét és területi integritását. Ez módot adott a bosnyák identitás megőrzésére. A boszniai szandzsákon (később vilajet) belül a törökök kulcsfontosságú változásokat hajtottak végre a terület politikai-társadalmi adminisztrációjában, beleértve az új földbirtoklási rendszert, az igazgatási egységek újjászervezését, és a társadalom komplex rendszerét.⁵

A török uralom négy évszázada nagy hatást tett Bosznia népességére. A XVII. századi török katonai balsikerek jelentős mértékben kihatottak Bosznia helyzetére. Miután Magyarországból kiűzték a török megszállókat Bosznia lett a Törökbirodalom legnyugatibb tartománya. A következő száz év is katonai bal-sikereket, bosnyák lázadásokat és pestisjárványokat hozott a Török Birodalom számára.

A parasztok nyugtalansága robbantotta ki az 1875-ös hercegovinai lázadást, ami nagy területekre terjedt ki. A konfliktus hirtelen elmélyült, beavatkozott több balkáni állam és a nagyhatalmak is. Kiűzték a törököket és az 1878-as berlini kongresszus döntése értelmében az Osztrák-Magyar Monarchiához került a terület igazgatása.

Az első világháború után a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság része volt, majd a jugoszlávvá alakuló királyság része maradt, a II. világháború után pedig a TITO-féle Jugoszlávia részévé vált. Az ország függetlenségét 1992. IV. 5-én deklarálták. A függetlenség kikiáltását négy évig tartó polgárháború

követte. Az 1995 novemberi daytoni békeszerződés kimondta a Bosznia állami függetlenségét és integritását, de az ország 49%-án elismerte a boszniai Szerb Köztársaság fennhatóságát, amely az ország területének 51%-át kitevő Bosznia-Hercegovinai Föderáció mellett Bosznia és Hercegovina másik szövetségi egységévé vált.

Csendőrség Boszniában a Török Birodalomhoz tartozás és az Osztrák-Magyar Monarchia irányítása alatt.

Bosznia-Hercegovina történetének jelentős részét a Török Birodalomhoz tartozás időszaka alkotja. A török birodalomban a rend fenntartásáért, a csendőrség megalakításáig, a hadsereg különböző alakulatai feleltek. A XVI. században a török szárazföldi hadsereg, mai értelmezés szerint nyolc fegyvernemre tagozódott. Ezek voltak a Janicsár Hadtest, a kísérő lovasság, a tüzérség, a fegyverművesek, az ágyúszekerészek, a műszaki szakcsoportok (aknászok, utászok, gránátosok), a katonai és félkatonai testőrség és egyéb kíséret, a szultáni tábor kiszolgáló és vízellátó csapatai.⁷

A török csendőrség elődszervezete, — amely a közrendet és közbiztonságot volt hivatva garantálni — a Szeldzsuk Birodalomban katonai rendvédelmi szervezete volt, amely a „Surtta”, a Török Szultánság idején a „Subatý”, majd a „Zaptiye” nevet viselte. Ebben az időben a közrendet járási szinten (Subatý) a Kádi felügyelte, míg tartományi szinten ezt a feladatot a Mirliva vagy a Szandzsák Bej (bég) irányította. A Török Birodalom fővárosában, Isztambulban a közrendvédelmi feladatokat a janicsárok látták el. A Janicsár Hadtest feloszlása (1826. VI. 18.) után ezt a feladatot különböző katonai szervezetek végezték.

Az Oszmán Birodalom legnagyobb közigazgatási egységei a vilajetek (tartományok) voltak, melyeket a beglerbégek (kormányzók) vezettek, és ők irányították a szandzsákokat (megye), melyeket a szandzsákbégek felügyeltek. A vilajetek nemcsak közigazgatási egységek voltak, hanem az ott állomásozó katonák katonai-területi egységei is. A bégeket a szultán nevezte ki, megbízatásuk egy esztendőre szólt, de azt meg-

hosszabbíthatták. A török kormányzati elveknek megfelelően sűrűn váltogatták őket. A legkisebb közigazgatási egységek a náhijék (járás) voltak. A tényleges igazságszolgáltatást a tartományi bírák, a kádik végezték. A rend fenntartásáért felelős katonai parancsnok a szubasi (százados) volt. Bosznia-Hercegovina közigazgatási szervezete 1463-tól a török birodalmi rendszerbe tagolódott be.⁸

Az Oszmán Birodalomban számos bosnyák emelkedett magasra és foglalt el fontos beosztást. Tengernagyok, tábornokok és nagyvezírek kerültek ki közülük.

A Török Csenedőrség hivatalos megalakulásának dátumát a Tanzimat Határozatban találjuk meg, amelyet 1839. VI. 14-én adtak ki.

1846. II. 16-án megalakult a Zaptiye Müirlidi, mint egyesített közrendvédelmi szolgálat. Az irányítás a legfelsőbb katonai parancsnokság kezében összpontosult.

Az első rendelet, amely meghatározta az Asakir-i Zaptiye Nizamnamesi feladatait 1869. VI. 14-én született. Ez szabályozta a szolgálati rendet, a hatás és illetékességi kört, a jogokat és felelősséget. A rendelet intézkedett egy-egy csenedőrezred felállításáról minden megyében. Az ezred állományába gyalogos és lovas zászlóaljkat, századokat és szakaszokat szerveztek.

1875 nyarán Bosznia-Hercegovinában török ellenes felkelések robbantak ki, amelyet a csenedőrség már nem volt képes kezelni, és a válság nemzetközivé szélesedett

Az 1877-1878-as orosz-török háború után, az akkori török miniszterelnök, *Sait pasa* rendvédelmi szakértőket hozott Angliából és Franciaországból, hogy modern rendvédelmi szervezetet alakítsanak.

Az 1877-1878-as orosz-török háború után Törökország számára a győztes Oroszország szigorú békefeltételeket szabott. Gróf ANDRÁSSY Gyula, Osztrák-Magyar Monarchia külügyminisztere — az orosz-török béke felülvizsgálata és a felszabadult területek hovatartozásának eldöntése céljából — Berlinbe nemzetközi értekezletet hívott össze 1878. VI. 13-ra.

A történelemben, az „Európai hatalmak berlini kongresszusa” néven vonult be.

A konferencia döntése nyomán Bosznia-Hercegovina az Osztrák-Magyar Monarchia igazgatása alá vont török területté vált.⁹

A bevonulást követően felállították a csendőrséget Bosznia-Hercegovinában. Az Osztrák-Magyar Monarchiában — a dualista közjogi berendezkedésből fakadóan — két csendőr testület működött. Az Osztrák Császárságban a császári csendőrség, amely a neoabszolutizmus-kori birodalmi csendőrség osztrák örökös tartományaiban állomásozó alakulatainak az utóda volt. Ezzel szemben a Magyar Királyságban a kiegyezéssel felszámolták a neoabszolutizmus birodalmi csendőrségének a Magyar Szent Korona területén állomásozó alakulatait.¹⁰ Mégis fennmaradt két birodalmi csendőr ezred Erdélyben és Horvátországban a közös haderő kötelékében. Ezeknek a működése azonban ellentétben állt a kiegyezési törvényben foglaltakkal, ezért pedig politikai csatározások témájává váltak. TISZA Kálmán — miután nyilvánvalóvá vált a Magyar Királyságban az önkormányzati rendvédelmi modell bukása — 1876-ban átvette a magyar kormány kompetenciájába a két csendőr ezredet.¹¹ A Magyar Királyi Csendőrség 1881 és 1885 között megvalósult felállítási folyamatának kiindulási bázisává az erdélyi csendőrség vált. A horvátországi csendőr ezred pedig — a Magyar Királyi Csendőrségen belül autonóm módon — a horvát Sabor felügyeletével működött. Az Osztrák-Magyar Monarchiában e két csendőr szervezet működött.¹² A bosnyák csendőrség azonban nem lehetett sem császári sem királyi mivel Bosznia-Hercegovina sem az Osztrák Császársághoz, sem pedig a Magyar Királysághoz nem tartozott. A tartományt a két társország országgyűlése a közös pénzügyminiszter által irányította.¹³

A bosnyák csendőrség első parancsnoka 1887-ig szarajevói székhellyel Gorica-i TOMOCIC András ezredes volt. A csendőrség szemlész törzstisztjének PAVELLIC Balázs őrnagyot nevezték ki.

A bosnyák csendőr szervezet parancsnokságának az alárendeltségébe hat szárny tartozott. Csendőr szárny-parancsnokok működtek Banjalukában, Bihacon, Mostarban, Szarajevóban, Trebinjében és Tuzlában. Szakasz-parancsnokságok Szarajevóban, Kiseljakban, Visegradon, Focaban, Travnikban, Jajcén, Bugojnóban, Livnóban, Banjalukában, Derventán, Kostajnicában, Bihacban, Petrovacban, Krupaban, Tuzlában, Brekaban, Bjelinaban, Vlasenicaban, Mostarban, Konjicaban, Nevesinjen, Tresbinjen, Stolacon, Gackoban és Bilekben.¹⁴ A rendszeresített létszám 3 törzstisztből, 48 tisztből, és 1884 fő legénységből állt.

Ehhez tartozott még:

- Állandó karhatalmi segédletként 900 fő,
- Egy pandúr csapat (8 sedár, 5 podsedár, 6 buljukbasa, 21 harambasa, 127 pandúr),
- Zaptia tiszték: 1 bimbasa (őrnagy), 3 jumbasa (százados), 3 mulazim (hadnagy),
- Portyázó csapat: 6 szárny (hatszor 100 fő), ebből 200 fő csendőr és 400 fő önként jelentkező közös hadseregbeli katoná.¹⁵ **(I.sz. melléklet)**

A teljes létszám 2500 fő körül mozgott. Csak katonaviselt személyek lehettek a csendőrség tagjai. A szervezet tagjait megfizették és különböző egyéb juttatásokban is részesültek. Feladatuk nemcsak a járőrözés, a határellenőrzés, a nyomozás és a letartóztatás volt, de egészségügyi segínyt, jogi és egyéb tanácsot is adtak a helyi lakosságnak. A kormányzat megpróbálta minél közelebb vinni a csendőrséget a helyi lakossághoz.

A Magyar Királyi Csendőrség első hivatalos küldöttsége Bosznia-Hercegovinában OLÁH Ödön csendőr ezredes vezetésével járt 1911-ben. A delegáció feladatát a csendőrség határőrizeti feladatának a megismerése képezte. A bosznia-hercegovinai tapasztalatok figyelembevételével került sor a szerb és a román határon a határszéli csendőrség átszervezésére 1912-ben.¹⁶

A csendőrség és a szarajevói rendőrség is részt vett *Ferenc Ferdinánd* főherceg boszniai látogatásának biztosításában, a trónörökös ellen mégis sikerült több merényletet is végrehajta-

ni, amelyek során végül is a szerb nacionalista Gavriilo PRINCIP pisztolylövésekkel megölte a trónörökösöt és feleségét. A merénylőket nem sokkal később elfogták. *Ferenc József* osztrák császár és magyar király, a merénylet után egy hónappal, hadat üzent Szerbiának, amivel – a fennálló szövetségi rendszerek miatt – kezdetét vette az I. világháború, amely összességében több mint 8,5 millió katona halálát okozta (a halottak, sebesültek és eltűntek száma pedig meghaladta a 37 milliót.)

A Jugoszlávia rendvédelme

Jugoszlávia előbb királyságként, majd több köztársasági formában (föderatív köztársaság, föderatív népköztársaság, szocialista szövetségi köztársaság, szövetségi köztársaság) állt fenn a Balkán-félszigeten, és egészen 1992-ig magában foglalta Bosznia-Hercegovina területét is.

A nyugat-balkáni állam Szerb-Horvát-Szlovén Királyság néven 1918-1919-ben jött létre a szerbiai és a montenegrói királyság egyesülésével, melyhez hozzácsatolták a korábbi Osztrák-Magyar Monarchia jelentősebb részeit (Hercegovina, Bosznia, Horvát-Szlávia, Dalmácia, a Krajnák, Dél-Stájerország, Bácska és a Nyugat-Bánát), valamint Bulgária és Macedónia kisebb területeit. A királyság 248 987 négyzetkilométeren terült el, benne mintegy 12 millió lakos élt, mely túlnyomórészt szerbekből, horvátokból és szlovénekből állt. Az új birodalom rendvédelmére befolyással volt az a körülmény, hogy az ország egyes részei nagyban különböztek egymástól, mely eltérések máig megfigyelhetők. Szerbiában 1919 előtt a rendőri jogkörök, ideértve a rendőrbírói jogköröket is, a községi elöljáróságok, illetve a járási és körzeti vezetés kezében voltak, melyeket szinte kizárólagosan a tábori csendőrség útján gyakoroltak. A szerb városok a csendőrség támogatása érdekében községi rendőrséget tartottak fenn, csak Nándorfehérvárott, a szerbek által Belgrádnak nevezett fővárosban létezett állami rendőrség és állami hatóság. Az új királyság fennmaradó részeinek rendőri szervezete a korábbi anyaország az Osztrák-Magyar Monarchia és Bulgária mintájára épült fel. Egységes szervezettel csak a csendőrség rendelkezett, mely

Jugoszlávia valamennyi vidéki részén felállításra került, és önkéntesekből állt. Ezredekre, századokra, szakaszokra és őrsőkre tagozódott, és csendőrtisztek irányították. A csendőrség a hadsereg részének számított, de rendvédelmi csapaterőként követte a belügyminisztérium és a közigazgatásügyi hatóságok (körzeti elöljáró, főispán, stb.) rendelkezéseit.¹⁷ **(II.sz. melléklet)**

A Szerb-Hotvát-Szlovén Királyságban, 1918. XII. 7-én, alakult meg a belügyminisztérium. 1919. II. 26. rendelettel szabályozták a csendőrség szervezeti felépítését, felelősségét, feladatkörét, és oktatását. A csendőrség a haderő szerves része volt azzal a feladattal, hogy felügyelje a közrendet és a biztonságot, valamint biztosítsa, a törvények végrehajtását.

A csendőrség parancsnoksága másodfokú közigazgatási szervezatként működött. A testület az ellátás, a fegyelem és a katonai kiképzés szempontjából a hadseregnek volt alárendelve, ám bevetés tekintetében, a személyi állomány kiképzését illetően, a közbiztonság fenntartása és a csendőrségi szolgáltatások szempontjából a belügyminiszter alárendeltségébe tartozott. A belügyminisztérium szervezeti felépítését a 1919. V. 9-én rendelettel módosították. A csendőrség személyzetének szakmai felkészítése céljából 1920. II. 1-én Sremska-Kamenicában csendőr altiszti iskolát alapítottak.¹⁸

A Jugoszláv Királyság rendvédelmi modelljének a csúcán a Belügyminisztérium Közbiztonsági Igazgatósága állt. A belügyi tárcánál állították fel az Általános Rendőri Igazgatóságot a rendőri közigazgatás központjaként. A közigazgatási körzetekben (járásokban) körzeti rendőri igazgatóságokat hoztak létre a körzetek székhelyén. A kerületi hivatalokban — amelyekből a körzet felépült — egy-egy rendőrtisztviselő dolgozott, mint rendőrségi referens. A helyi rendőri szolgálatot a pedig községek látták el. Nagyobb városokban, fontosabb határátkelőhelyeken államrendőrségi hatóságokat (igazgatóságokat és felügyelőségeket) alakítottak, melyek költségeit az állam és a község közösen viselte.

A régi Szerbiában általában ragaszkodtak a korábbi községi rendőrség alapelveihez.¹⁹ Ezek élén jogi előképzettséggű vezető tisztviselők álltak. Az egyes városok végrehajtó szerveze-

tei egyenruhásított rendőrhivatalnokokból (rendőrügynökökből), illetve bűnügyi rendőrégből álltak, melyek rendelkeztek a szükséges technikai apparátussal. Korábban az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozó területeken ebben az időben még a régi berendezkedés állt fenn. E szerint a rendőrség községi ügy maradt, kivéve Bosznia-Hercegovinát, ahol — a városi tanácsoktól eltekintve — szervezett községek még nem léteztek. Emellett a körzeti előljárók és főispánok — a korábbi magyar megyék közigazgatási vezetői — tisztségének a mintájára is rendelkeztek bizonyos rendőri hatáskörökkel. Nagyobb városokban a helyi rendőrséget vagy állami kézbe vették, vagy beiktattak egy államrendőrségi főnököt, aki rendelkezett a községi rendőrséggel. Országosan szervezett bűnügyi rendőrség Jugoszláviában ekkor még nem jött létre, a bűnügyi szolgálatot a helyi rendőrhatalóságok látták el.²⁰

1918-tól 1922 áprilisáig Bosznia-Hercegovina megőrizte területi egységét az új állami formációban. 1922-ben az új államterületen alapvető közigazgatási reformot hajtottak végre, melynek során az országot 33 közigazgatási kerületre (oblaszt) tagolták, bár a történeti egységek formálisan megmaradtak.

Nagyobb változásokra 1930. X. 24-én került sor, amikor életbe lépett „Az állami rendőri végrehajtó tisztviselőkről” szóló törvény. Ekkor rendőr igazgatóságokat hoztak létre. A végrehajtó rendőri szolgálatot az egyenruhás rendőri őrségek és a rendőrségi ügynökök látták el. A jogszabály a tisztviselőket rendőrségi örök, ügynökök, az örök és ügynökök felügyelői, az őrparancsnokok és az ügynökök főnökei csoportokba sorolta. A mai Bosznia-Hercegovina területe ekkor négy bányából állt.²¹

1941 márciusában Jugoszlávia csatlakozott a háromhatalmi egyezményhez, de 1941. IV. 5-én felkelés mozdította el a kormányt. Az új hatalom az egyezményt felmondta, majd másnap Németország megtámadta és megszállta az országot. Jugoszláviát szétdarabolták. Dalmácia nagy része, és Montenegró olasz, Szerbia pedig német megszállás alá került. Horvátország önálló csatlós állammá alakult, és Bosznia-Hercegovina egé-

sze a horvát állam ellenőrzése alá került. Még abban az évben jelentős partizánmozgalom indult a boszniai hegyekben.

A német megszállás idején 1942-ben alakultak meg azok a szervezetek amelyek a közrendért és a biztonságért voltak felelősek. A Legfelsőbb Parancsnokság utasítására, a partizánok által felszabadított területeken megalakultak a partizán és falusi őrségek vagy falusi illetve népi rendőrségek (miliciák). Miután nagyobb területek is felszabadultak, operatív alakulatokat, és a népi rendőrség századait is létrehozták. 1943. XI. 29-én a boszniai Jajcában megalakult a Jugoszláv Ideiglenes Kormány, amely az ország felszabadítását tűzte ki céljául, vezetője a partizánok vezére Josip Broz TITO (1892-1980) volt.

A népfelszabadító hadsereg, a rendőri felszabadító alakulatok főparancsnoka, és a Jugoszláv Nemzeti Felszabadító Bizottság megbízottja Josip Broz TITO 1944. V. 13-án Drvaron hitelesítette a Népvédelmi Osztály megalakulásáról szóló dokumentumot. Ez a nap lett a rendőrség ünnepnapja.

Jugoszlávia 1945-ös újjáalakításakor Josip Broz TITO az egységes Bosznia és Hercegovina Köztársaság megteremtése mellett foglalt állást. Bosznia így — Szerbia és Horvátország után — az egységes Jugoszlávia 6 köztársasága közül a harmadik legnagyobb területű, és népességű közigazgatási egységévé vált. 1946-ban a tagköztársaság 7 területi és 1 városi kerületre, valamint 78 járásra tagozódott.²²

A szövetségi belügyminisztérium 1945. III. 7-én alakult meg. A következő évben megszületett a Népi Rendőrségről (Miliciáról) szóló törvény.

1953-ban hozták létre a szövetségi és a köztársasági belügyi titkárságokat, és az év végén a Népi Rendőrség megkapta az új szolgálati egyenruhát. 1956. VII. 18-án fogadták el a belügyi szervezetekről szóló törvényt. A belügyi alaptörvény szerint (1966-tól) a belügyi szervezetek a közszolgálati, és az állambiztonsági szolgálatokra tagozódtak. A „népi rendőrség” helyett a „rendőrség (milicija)” nevet rendszeresítették. A Szövetségi Végrehajtó Bizottság 1967. I. 9-én megszüntette a rangokat, és rendeletet hozott a funkciókról, a funkciók megjelöléséről, jelvényekről és a rendőrség egyenruhájáról. A rend-

őrség új egyenruhájáról és a szolgálati jelvényekről 1976-ban fogadtak el újabb rendeletet.

Jugoszlávia felbomlása és a független Bosznia-Hercegovina rendvédelme

Jugoszlávia egy mesterségesen összetákolt állam volt, óriási gazdasági és kulturális különbségekkel, amelyen belül a kétpólusú világrend felbomlása után, a soknemzetiségű országot összetartó külső erők meggyengültek. A nacionalizmus és a függetlenségi mozgalmak az 1980-as évektől felerősödtek, és ez természetesen jelentkezett a sokszínű etnikai öszképpel rendelkező Bosznia-Hercegovinában is. Az 1990-es, első többpárti választások országszerte a nacionalista erők győzelmével végződtek. 1991-ben került sor a szlovén és horvát függetlenségi nyilatkozatra és háborúra, amely precedenst teremtett.

Szlovénia és Horvátország 1991. VI. 25-én, Macedónia 1991. IX. 8-án, Bosznia-Hercegovina pedig 1992. III. 1-jén kiáltotta ki függetlenségét. A két utolsó köztársaság, Szerbia és Montenegró 1992. IV. 27-én hivatalosan is megalakította a két tagra redukálódott Jugoszláv Szövetségi Köztársaságot, amely 2003. II. 4-én átalakult Szerbia és Montenegró Államközösségévé. 2006. VI. 3-án Montenegró is kikiáltotta függetlenségét, így a kéttagú államszövetség is megszűnt, majd a magára maradt Szerbia is kinyilvánította önállóságát 2006. VI. 5-én.

Bosznia-Hercegovina 1992. III. 3-án függetlenné nyilvánította magát. 1992. IV. 1-én megkezdődött az országon belüli etnikai háború. A közel négy évig tartó háborút az 1995. XI. 21-én a harcoló felek által aláírt Daytoni Egyezmény zárta le. Az országot két nagy közigazgatási területre osztották fel, a Bosnyák Horvát Federációra (51%) és a boszniai Szerb Köztársaságra (49%).²³ A háború végén három különböző állami rendőrség (boszniai, horvát és szerb) működött az országban. A Daytoni Egyezmény betartásának garantálására nemzetközi katonai és rendőri erőket telepítettek az országba. A katonai

erőt az Észak-atlanti Szerződés (NATO) * csapatai képezték.²⁴ A nemzetközi rendőri erőket pedig az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ)* tagállamai biztosították.

A Daytoni Egyezmény értelmében az ENSZ Nemzetközi Rendőri Különítményt (International Police Tasks Force - IPTF)* telepített az országba, amelynek feladatul szabták a helyi rendőrségek átvilágítását, ellenőrzését és az egységes nemzeti rendőrség létrehozását. Az Nemzetközi Rendőri Különítmény nem rendelkezett a klasszikusan vett rendőrhatósági, nyomozati hatáskörrel és feladatkörrel.²⁵

A Nemzetközi Rendőri Különítmény vizsgálatot indított azon ügyekben, amelyekben rendőrt vagy bármely rendvédelmi vagy igazságszolgáltatási szervezet tisztviselőjét az emberi jogok vagy az alapvető szabadságjogok megsértésében való részvétellel vádoltak. További feladat volt a határrendőrség reformja és a szervezett bűnözés elleni küzdelem megszervezésének támogatása is.²⁶

A Nemzetközi Rendőri Különítményben 11 ország nemzeti csendőr szervezetének a tagjai is szolgálatot teljesítettek.²⁷

A Magyar Köztársaság rendőrsége 1996. III. 10-től vett részt a Nemzetközi Rendőr Különítmény munkájában. Az eltelt időszak alatt évente 2-3 kontingens utazott Bosznia-Hercegovinába és összességében több mint 200 fő magyar rendőr szolgált a misszióban. A magyar rendőrök az ENSZ illetékeseinek megalégedésére, nagy szakmai hozzáértéssel, lelkiismeretesen látták el feladataikat.

ENSZ* felkérésre Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központ is részt vett az új boszniai határőrség felállításában. A Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központ és a Határőrség által 2000-ben közösen szervezett boszniai határőr vezetőképző — 2 hetes tanfolyam keretében — 10 bosnyák, 10 horvát és 10 szerb határőrtestvér képzését biztosította.

A délszláv polgárháborúnak véget vető Daytoni Egyezményt követően, az ENSZ által alapított Nemzetközi Rendőri

---

* Lásd Glosszárium

Különítmény közel hét éves mandátuma 2002. XII. 31-vel lejárt, megteremtve a lehetőséget a Bosznia-Hercegovinában az Európai Unió Rendőri Misszió (EUPM)* létrejöttéhez.

A nemzetközi közösség, illetve a boszniai politikai vezetés kölcsönösen kinyilvánított igénye volt az ENSZ* által megkezdett és mandátumának lejártja miatt esetlegesen befejezetlen programok folytatása, a nemzetközi rendfenntartói jelenlét folyamatos biztosítása. Az Európai Unió történetének első rendőri missziója a Nemzetközi Rendőri Különítmény eredményeire támaszkodva, de létszámában – a korábbi Nemzetközi Rendőri Különítmény közel 1800 fős létszáma 1/3-ánál is kisebb az 500 főt kevéssel meghaladó létszámmal — összetételében és feladat-rendszerében jelentős újításokat hozva kezdte meg működését 2003. I. 1-vel. A misszió fő feladata tanácsadás a bosznia-hercegovinai rendfenntartó szervezetek közép és felső vezetői számára, továbbá azok szakmai felügyelete és ellenőrzése.

Az Európai Unió Rendőri Missziójának (EUPM)* feladata volt a meghatározott mandátum alapján segítséget nyújtani a rendvédelmi szervezetek korszerű kialakításához, biztosítva ezzel a feltételeket ahhoz, hogy az ország képes legyen demokratikus elvek alapján működő rendvédelmi modell kialakítására, fenntartására. Kiemelt feladat volt az új típusú biztonsági kihívások hatékony kezelésére is alkalmas bűnügyi szolgálat kiépítése. Az Európai Unió Rendőri Missziója (EUPM)* közel tíz éves tevékenységét 2012. VI. 30.-án fejezte be.

2004. VII. 28-29-én a NATO* isztanbuli csúcs értekezletén bejelentették, hogy a NATO/SFOR* működését egy európai katonai alakulat az Európai Unió Erő (EUFOR)* váltja fel. Az Európa Tanács 2004. XI. 4-én fogadta el a 2004/803/cfsp számú döntést a bosznia-hercegovinai katonai művelet, az ALTHEA* 2004. XII. 2-i megindításáról. Míg az SFOR* első-sorban katonai jellegű feladatokat látott el sikeresen, az EUFOR* már más kihívásokkal is szembenézett, többek között a szervezett

---

*
Lásd Glosszárium

bűnözés elleni harccal is. A végső cél pedig az volt, hogy az ország a béke megállapodás teljesítése után tovább tudjon lépni az európai integráció felé.

Mivel a katonai békefenntartás helyét egyre inkább a rendőri szerepvállalás vette át, így felállítottak katonai rendszerbe (EUFOR ALTHEA) * integrált rendőri ezredet, mely mintegy 600 fővel rendelkezett, és az ország egész területén bevezethető volt. A szervezet bár különálló alakulatot képezett, mégis az EUFOR* parancsnoksága alá tartozott. Az integrált rendőri egység egyben az Európai Csendőri Erők által irányított első missziót is jelentette, és alapvetően a csendőrségekkel rendelkező országok által vezényelt csendőr szakaszokból és csendőr századokból állt. Az Egyesített Rendőri Erő bár rendelkezett végrehajtó mandátummal, az általános rendőri tevékenység elsődleges végzése a helyi rendőri erők feladata maradt. Az Egyesített Rendőri Erő ezért inkább támogató erőt képviselt a szervezett bűnözés elleni küzdelemben. Az Egyesített Rendőri Erő szervezetileg négy részből állt, a főparancsnokságból, a logisztikai és a mobil (közrendvédelmi zászlóalj) alegységekből és egy speciális szervezetből is Különleges Elem (Specialized Element) elnevezéssel. A Különleges Elemben egy holland, három olasz és egy magyar különleges nyomozócsoport dolgozott. Munkájukat egy olasz beavatkozó csoport támogatta. A nyomozó egység csak kiemelt bűncselekmények esetén nyomozott, civil ruhában, operatív eszközökkel. Három fő irányvonalat lehetett megkülönböztetni: a szervezett bűnözés elleni küzdelmet, a háborús bűnösök felkutatásában és elfogásában való közreműködést, valamint a terrorista szervezetek felderítését.

Hazánk rendőrsége egy közrendvédelmi (rendőr) szakasszal (2005-2006) és egy különleges nyomozócsoporttal (2005-2009) vett részt a misszióban.

---

*

Lásd Glosszárium

Az Európai Csendőri Erő

Az Európai Csendőri Erők (European Gendarmarie Force-EGF)* létrehozásáról a tagállamok védelmi miniszterei 2004 szeptemberében, a hollandiai Noordwijkben megtartott tanácskozásukon döntöttek.

A dokumentumot mind a 25 ország képviselője aláírta, de csak öt európai tagállam határozott úgy, hogy kontingenst ajánlott fel a 3000 fős Európai Csendőri Erő felállításához, békfenntartói feladatok végrehajtására.²⁸

Az Európai Csendőri Erők (EGF) létrehozását Franciaország kezdeményezte, abból a megfontolásból, hogy egy olyan készenléti alakulat álljon az Európai Unió politikai vezetése rendelkezésére, amely mind a katonai, mind a rendvédelmi feladatokra kiképzett és rövid idő alatt bevethető.²⁹ Az Európai Csendőri Erő küldetése – a Petersgergi Nyilatkozatnak megfelelően – rendvédelmi feladatok végrehajtása az EU válságkezelő misszióiban. Ezeket a feladatokat, képes teljesíteni mind polgári, mind katonai irányítás alatt. Képesnek kell lennie továbbá a válságreakáló műveletek valamennyi fajtájában való részvételre, nevezetesen:

- a műveletek kezdetén a katonai parancsnokság irányítása alatt rendőri feladatok végrehajtására;
- a stabilizációs, átmeneti időszakban képes önálló tevékenységet folytatni, vagy a katonai erő részeként, együttműködni a helyi és a nemzetközi rendőrséggel;
- a katonai műveletek befejezésének fázisában képes segíteni az átadás-átvétel menetét, a polgári hatóságokkal és szervezetekkel együttműködve.

Az Európai Csendőri Erő (EGF)* feladatai:

- a közrend és közbiztonság garantálása;
- a helyi rendvédelmi szervek napi tevékenységének megfigyelése és tanácsadás, beleértve a bűnügyi nyomozást is;
- a közrend, a közlekedés rendjének figyelemmel kísérése, a határforgalom megfigyelése és ellenőrzése;

---

*
Lásd Glosszárium

- bűnügyi nyomozások végrehajtása, bűnözők elfogása és bíróság elé állítása;
- a közrend és köznyugalom megsértése esetén az állampolgárok és a vagyon védelme;
- oktatás és képzés biztosítása a nemzetközi előírások betartásával;
- oktatók és kiképzők felkészítése, együttműködési programokon keresztül.³⁰

Az Európai Csendőri Erő alkalmazható az Európai Unió, az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ),* az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ),* az Északatlanti Tanács (NATO)* és más szövetséges szervezetek kérésére. Bevethető önállóan, katonai kontingensek, vagy válságkezelő rendőri erő részeként. Az Európai Csendőri Erő elsősorban az Európai Unió készenléti rendvédelmi erejeként vehető igénybe, melyhez tagállami hozzájárulás és ENSZ vagy Európai Unió felhatalmazás szükséges.

Az Európai Csendőri Erő (EGF)* főhadiszállása az olaszországi Vicsenzába települt és a résztvevő államokból vezényelt csendőrök alkotják. A parancsnok az öt tagállam képviselőiből álló Belügyminiszteri Tanács Elnökségének tartozik elszámolással. Az elnökség biztosítja a politikai-katonai koordinációt, nevezi ki az Európai Csendőri Erő parancsnokát és ellenőrzi a parancsnokság munkáját. Az Európai Csendőri Erő parancsnoka a holland csendőrség „Koninklijke Marechaussee”, a francia csendőrség „Gendarmerie Nationale”, az olasz csendőrség „Carabinieri”, a portugál csendőrség „Guarda Nacional Republicana” és a spanyol „Guardia Civil” tábornokai közül kerülhet ki. Az első parancsnok (EUROGENDFOR Commander)* a francia Gérard DEANAZ dandártábornok volt, akit 2005. I. 21-vel neveztek ki.³¹

A politikai és stratégiai irányítást európai uniós misszió esetén, az Európai Unió Politikai és Biztonsági Bizottsága gyakorolja. A tagállamokból létrehozott Belügyminiszteri Ta-

---

* Lásd Glosszárium

nács Elnöksége („*Comité Inter Ministériel de haut Niveau*” - CIMIN)* biztosítja a politikai-katonai koordinációt. A CIMIN* munkáját munkacsoportok segítik.

A műveletek irányítását az Európai Csendőri Erő Parancsnokság látja el. A parancsnokság feladata a műveleti tervezés végrehajtása és a válságkezelő műveletben való részvétel előkészítése. Egy esetleges alkalmazás esetén javaslatot tesz — a résztvevő államokkal egyeztetve — az alkalmazandó erő létszámára, mandátumára, feladatára és a parancsnoki állományra. Az Európai Csendőri Erők Parancsnokság, pedig – úgynevezett honi támogató parancsnokságként – segíti a misszióba vezényelt személyi állomány tevékenységét.

Az Európai Csendőri Erők parancsnokság kulcsbeosztásaiba — parancsnok, parancsnok-helyettes, törzsfőnök, műveleti főnök, tervezési főnök, logisztikai főnök — a kinevezések időtartama 2 év. A beosztottak, pedig három évig szolgálnak a vicsenzai Európai Csendőri Erők parancsnokságon. Az Európai Csendőri Erők 2006. év elejére elérte a műveleti készenlétet és áprilisban végrehajtotta a második törzsvezetési gyakorlatát. A gyakorlat két részből állt. Az első fázisban a törzs összeszokottságát és alkalmasságát ellenőrizték két rendvédelmi feladat egyidejű tervezése során. A gyakorlat második részében pedig a csapatok telepítését és a feladatok megkezdését gyakorolták, különböző forgatókönyvek alapján. Az Európai Csendőri Erők egységei Bosznia-Hercegovinában az EUFOR ALTHEA* misszióban és Koszovóban az ENSZ kötelékében szolgálnak.³²

A világban jelenleg szinte minden földrészen zajlanak konfliktusok és válságok. Egy jól kiképzett, felszerelt, összeszokott és motivált csendőri erő bárhol a világon sikerrel alkalmazható a katonai kontingens támogatására, vagy önállóan is a rendvédelmi feladatok ellátására.

---

*
Lásd Glosszárium

Bosznia-Hercegovina rendvédelmi szervezetei napjainkban

Az 1995 novemberében aláírt a Daytoni Megállapodás, nemzetközi ellenőrzés mellett új feltételekkel teremtette meg az ország egységét.

Az állam két entitásból (Bosnyák-Horvát Föderáció, Boszniai Szerb Köztársaság) áll. A béke megállapodás meghatározta a központi intézmények helyét, szerepét, jellegét, összetételüket. Szarajevó fővárosként különleges státuszt kapott. A Föderáció területén a békeszerződés rögzítette, és az alkotmányba is beiktatta a 10 kanton létrehozását. A szerb területek belső felosztására nem tartalmazott szabályokat a békeszerződés.³³

Nemzetközi segítséggel átvilágítást és átszervezést követően egységes rendőrséget alakítottak ki. A rendőri szervezetek felállítása a közigazgatási rendszert követte. Mind a két entításban és a tíz kantonban megalapították a belügyminisztériumokat, valamint Brcko megyében nemzetközi rendőri erő által ellenőrzött megyei rendőrséget. 2000-ben hozták létre az egységes Állami Határőr Szolgálatot (State Border Service-SBS) 3000 fővel. Még ugyanebben az évben szintén nemzetközi támogatással állították fel az Állami Információs és Védelmi Ügynökséget (State Information and Protection Agency-SIPA).³⁴ Az Állami Információs és Védelmi Ügynökség létrehozásában egy magyar nemzetbiztonsági szakértő is segített.³⁵

Bosznia-Hercegovina törekszik a nemzetközi együttműködés kibővítésére, melynek érdekében nemzetközi szervezetekbe lépett be, illetve ilyen szervezetekkel együttműködik.³⁶

Összességében megállapítható, hogy Bosznia-Hercegovina hatalmas utat tett meg a Török Birodalomtól a XIX. században megvalósult elszakadásától, hogy ismét az európai kultúrkörhöz csatlakozhasson. E kacsaringós fejlődési folyamatnak képezték a részét Bosznia-Hercegovina rendvédelmi modelljének dinamikus változásai. Bosznia-Hercegovina a harmadik évezred elejére került abba az állapotba, hogy 2015-ben hivatalo-

---

*
Lásd Glosszárium

san is átadta európai uniós csatlakozási kérelmét. Az államelnökség mindhárom tagja egyetértett azzal, hogy az országban jól haladnak a reformok. Brüsszel és Szarajevó között hét év után, 2014. VI. 1-én lépett életbe a stabilizációs és társulási megállapodás.

A balkáni országnak azonban a teljes jogú tagságig számos problémát kell leküzdenie. Brüsszel eddig is három téma megoldásához kötötte az integráció folytatását:

- a kisebbségekkel szemben diszkriminatív alkotmány módosításához,
- a két országrész együttműködését célzó koordinációs mechanizmusok kidolgozásához,
- valamint az integrációt célzó átfogó reformokhoz.

Az Európai Unió Erő (EUFOR)^{*} boszniai kontingensében jelenleg mintegy 200 fő magyar katona teljesít rendvédelmi feladatot.

Jegyzetek:

¹ Bosznia-Hercegovinában a muszlim vallás a török hódoltságához kapcsolódik. Ekkor tért át a mohamedán hitre az őshonos szláv lakosság egy része. Ők a jelenlegi muszlim lakosság ősei (*a szerk.*)

² MALCOLM: 3.p.

³ Loc.cit. 10.p.

⁴ Loc.cit. 19.p.

⁵ Loc.cit. 44-50.p.

⁶ Loc.cit. 136-140.p.

⁷ GENERÁL: 107.p.

⁸ A szandzsák, majd vilajet (1580) központja Szarajevó (1553-ig), majd Banja Luka (1639-ig), ismét Szarajevó (1690-ig) végül Travnik.

⁹ A résztvevő államok az Osztrák-Magyar Monarchia képviselőin kívül: Oroszország, Törökország, Anglia, Franciaország, Németország és Olaszország voltak. A döntés eredményeként Montenegró, Románia és Szerbia függetlenné vált Törökországtól. Besszarábiát Oroszországhoz csatolták, Bosznia-Hercegovinát, pedig az Osztrák-Magyar Monarchia fennhatósága alá rendelték. A két török tartományt, Boszniát és Hercegovinát megszállta ugyan az Osztrák-Magyar Monarchia, ám mindkettő az Oszmán Birodalom

---

* Lásd Glosszárium

része maradt, egészen 1908-ig. Ebben az időben a Berlini Szerződés 25. cikkelye alapján a Bosznia-Hercegovina feletti rendelkezési jog továbbra is az Oszmán Birodalmat illette, míg a szuverenitásból fakadó jogokat Ausztria és Magyarország gyakorolta.

¹⁰ REKTOR: 63-64.p.

¹¹ CSAPÓ: 13-19.p.

¹² PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.*

¹³ GALÁNTAI: 135-138.p.

¹⁴ PARÁDI Ákos

¹⁵ REKTOR: op.cit. 435.p.

¹⁶ PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* 55-62.p.

¹⁷ RIEGE: 156.p.

¹⁸ Loc.cit. 157.p.

¹⁹ Államrendőrségi szervezeti egységek voltak találhatóak Nándorfehérvárott, Zágrábban, Ljubljánában (Laibach), Mariborban (Marburg), Spalatóban (Split) és Szarajevóban.

²⁰ RIEGE: op.cit.156.p.

²¹ Horvát, a Vrbászi, a Drinai és a Zétai bánóságokból állt Bosznia-Hercegovina területe.

HAJDÚ: 21.p.

²² Loc.cit.

²³ DUSKO — VELIBOR: 113-114.p.

²⁴ Az úgynevezett Végrehajtó Erő (Implementation Force – IFOR, később Stabilizációs Erő néven Stabilization Force — SFOR) 60 000 ezer főnyi katonát jelentett.

²⁵ A Nemzetközi Rendőri Különítmény feladatai voltak:

a) Figyelemmel kísérte és ellenőrizte a rendvédelmi tevékenységeket és objektumokat, beleértve a kapcsolódó igazságszolgáltatási intézményeket, szervezeteket és eljárásokat.

b) Tanácsadást nyújtott a rendfenntartó szervezeteknek és munkatársainak.

c) Képezte a rendfenntartó szervezetek munkatársait, annak érdekében, hogy azok nagyobb figyelmet fordítsanak a közbiztonság olyan lényegi elemeire, mint a menekültek visszatérése, a szervezett bűnözés, a kábítószeres, a korrupció és a terrorizmus, valamint a közbiztonsági krízis-menedzsment (beleértve a tömeg-demonstrációk kezelését).

d) A Nemzetközi Rendőri Különítmény támogató missziójának keretei között megkönnyítette a felek rendvédelmi tevékenységét.

e) Értékelte a közrendet fenyegető problémákat és tanácsot adott a rendvédelmi szervezeteknek, hogy lehetőségeiknek megfelelően foglalkozzanak ezekkel a fenyegetésekkel.

f) Tanácsadást nyújtott Bosznia és Hercegovina kormányzó hatóságainak a hatékony polgári rendvédelmi szervezetek megszervezése vonatkozásában.

g) Támogatta a felek rendvédelmi szervezeteinek munkatársait oly módon, hogy velük együtt hajtották végre azok szolgálati feladatait, az IPTF által megfélelőnek ítélt módon.

²⁶ UN Security Council Resolution 1035 (December 21. 1995).

²⁷ A Nemzeti Rendőr Különítménybe tagokat delegáltak Argentína, Ausztria, Kanada, Chile, Franciaország, Olaszország, Hollandia, Portugália, Románia, Spanyolország, Törökország nemzeti csendőr szervezetei is.

²⁸ Franciaország, Hollandia, Olaszország, Portugália és Spanyolország ajánlott fel kontingenst az Európai Csendőri Erő felállításához.

²⁹ BODA

³⁰ Loc.cit.

³¹ KIRK

³² BODA: op.cit.

³³ HAJDÚ: op.cit.

³⁴ DUSKO — VELIBOR: op.cit.

³⁵ A bosznia-hercegovinai Állami Információs és Védelmi Ügynökség (State Information and Protection Agency-SIPA) létrehozásában közreműködő magyar szakértő volt dr. KOC SIS Kálmán vezérőrnagy, az Információs Hivatal rendszerváltás utáni első főigazgatója (1990-1996).

³⁶ Bosznia-Hercegovina belépett a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség (INTERPOL-Lyon), a Dél-kelet Európai Rendészeti Központ (SELEC-Bukarest) és az Európai Rendőrtisztai Főiskolák Szövetsége (AECF-Bécs) szervezetekbe, valamint együttműködik az Európai Rendőr Akadémiával (CEPOL-Budapest), a Genfi Központ a Fegyveres Erő Demokratikus Átalakításáért (DCAF-Genf) szervezettel és a Nemzetközi Rendészeti Akadémiával (ILEA-Budapest).

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- CSAPÓ — CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914*. Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 186 p. HU-ISBN 963 90 7940 5. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
- GALÁNTAI — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918*. Budapest, 1985, Kossuth. 387 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.
- GENERÁL — GENERÁL Tibor: *Allah serege*. Budapest, 1987, Zrínyi. 228 p. HU-ISBN 963 32 6365 4.
- MALCOLM — MALCOLM, Noel: *Bosnia, a short history*. [Bosznia, egy rövid történet.] London – New York, 1994, New York University Press. 374 p. GB-ISBN 978 081 47 5561 7.

- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.* Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.
- RIEGE — Paul RIEGE: *Die Polizei aller Länder in Wort und Bild Beiträge zur vergleichenden Betrachtung der Polizeiverhältnisse im und Auslend.* [Külhoni és hazai rendőrségek szóban és képekben.] Drezda, 1928, Metro-Verlag. 415 p.
- TANULMÁNYOK**
- BODA — BODA József: Az európai csendőri erő, avagy egy új békefenntartó alakulat születése. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 13-17.p. HU-ISSN 1216-6774.
- DUSKO — VELIBOR — Venovic DUSKO — Lalic VELIBOR. In: Dilip K. DAS — Michael PALMIOTTO (szerk.): *World Police Encyclopedia.* [Világ rendőr enciklopédia.] New York – London, 2006, Routledge Taylor & Francis Group. 936 p. GB-ISBN 978 041 59 4251 5. USA-ISBN 041 59 4251 9.
- HAJDÚ — HAJDÚ Zoltán: Bosznia-Hercegovina: államiság és közigazgatási térszervezés. In Dara Ljubič et al. (szerk.): *Bosznia-Hercegovina a harmadik Balkán-háború után.* Pécs, 2004, 89 p. HU-ISBN 963 64 1997 3. /Balkáni füzetek, 2./ HU-ISSN 1588-6557.
- PARÁDI Ákos — PARÁDI Ákos: Bosznia-Hercegovina csendőrsége az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 47-48-49-50.sz. 45-50.p. HU-ISSN 1216-6774.

REGISZTRÁLT KÉZIRATOK

- PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* — PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE BTK). Kézirat. Budapest, 1985.

VILÁGHÁLÓS HIVATKOZÁSOK

- UN Security Council Resolution 1035 (December 21. 1995). — United Nations Council Resolution [Egyesült Nemzetek Tanácsának rendelete] 1035. (December 21. 1995.)
Világhálón:
<http://www.nato.int/ifor/un/u951221b.htm>
- KIRK — Lisbeth KIRK: European Gendarmerie Force set up to police troubled spots.
Világhálón:
<https://euobserver.com/news/17324>

Glossárium:

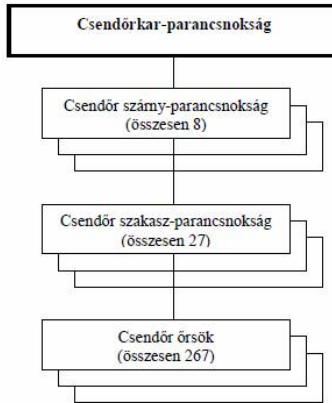
North Atlantic Organisation (NATO)	Északatlanti Szerződés
United Nations (UN)	Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ)
International Police Tasks Force (IPTF)	Nemzetközi Rendőri Különítményt
European Union Police Mission (EUPM)	Európai Unió Rendőri Misszió
European Union Force (EUFOR)	Európai Uniói Erő
Stabilisation Force (SFOR)	Stabilizációs Erő
European Gendarmerie Force (EGF/EUROGENDFOR)	Európai Csendőri Erők
Comité Inter Ministériel de haut Niveau (CIMIN)	Belügyminiszteri Tanács
State Border Service (SBS)	Állami Határőr Szolgálat
State Information and Protection Agency (SIPA)	Állami Információs és Védelmi Ügynökséget

Mellékletek jegyzéke:

- I.sz. melléklet
Bosnyák csendőrség szervezete az Osztrák-Magyar Monarchia fennhatósága alatt.
- II.sz. melléklet
A jugoszláv csendőrség szervezeti felépítése.

I.sz. melléklet

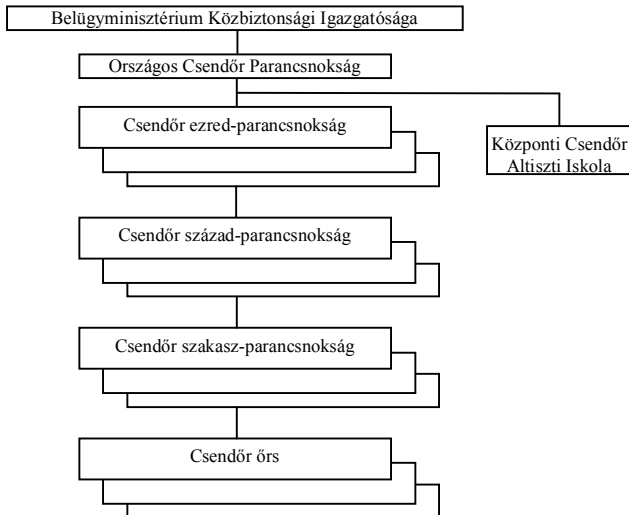
Bosnyák csendőrség szervezete az Osztrák-Magyar Monarchia fennhatósága alatt.

Forrás ! PARÁDI Ákos: Bosznia-Hercegovina csendőrsége az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 47-48-49-50.sz. 45-50.p. HU-ISSN 1216-6774.

II.sz. melléklet

A jugoszláv csendőrség szervezeti felépítése.

Forrás ! Paul RIEGE: *Die Polizei aller Länder in Wort und Bild Beiträge zur vergleichenden Betrachtung der Polizeiverhältnisse im und Auslend.* [Külhoni és hazai rendőrségek szóban és képekben.] Drezda, 1928, Metro-Verlag, 415 p.